

ומר, תנא קמא סבר: מחיצה תלויה אינה מתרת.

א. שתי רשויות היחיד הסמוכות זו לזו ונפרדות בדייריהן, אסור להוציא בשבת מרשותו של אדם אחד לרשות חבירו, בין שמוציא מבית זה לבית חבירו, ובין שמוציא מחצר חבירו שלפני ביתו לביתו שלו, אם לא עירבו ביניהם "ערובי חצירות".

ב. אין מערבין ערובי חצירות להתיר טלטול מרשות אחת לחברתה, אלא אם כן היה ביניהן פתח או חלון, שאז, באמצעות "עירוב חצירות" יכולים הדיירים כולם להחשב כמי שגרים ברשות אחת, ברשות שניתן בה העירוב המשותף.

תנן התם: בור של מים שביין שתי חצירות, והכותל שביין שתי החצרות תלוי על פי הבור, ואין פתח ביניהם כדי שיוכלו לערב ערובי חצרות ביניהם, אין ממלאין ממנה, מאותו הבור מים בשבת כדי להביאם לביתו. ודין זה הוא אפילו אם יקפיד לשלשל את הכלי לחלקו שבבור דוקא, לפי שהמים מתערבבים בכל רגע, ונמצא שהכניס את מימי חבירו לחצרו, ומכניסם לביתו. (297)

אלא אם כן עשה לה, לבור, באמצעו, מחיצה גבוהה עשרה טפחים, שאז מותר לכל אחד מבני החצר לטלטל תוך המחיצה הסמוכה

אליו, בין שהיתה המחיצה מהלכת מלמעלה, מעל המים על שפת הבור, ובין שהיתה מלמטה, בתחתית הבור סמוך למים ממש, בין בתוך אוגנו.

כלומר, ובלבד שתהיה המחיצה בתוך "אוגנו" – שפת הבור, שיהיה ניכר שנעשתה המחיצה בשביל המים, ולא כחלק ממחיצת החצר.

וטעם הדבר נתפרש במסכת ערובין [פז ב], שעל אף ש"מחיצה תלויה" היא, הקילו חכמים לטלטל בתוכה, אם נעשתה בשביל להתיר את טלטול המים.

אבל, מחיצת החצר שלא נעשתה לצורך טלטול המים, ומהלכת על שפת הבור, ולא בתוכו, הואיל ומחיצה תלויה היא, אין היא מתרת למלאות מן הבור. וכל שכן שאין מחיצה תלויה מתרת טלטול שלא במקום מים, ששם ודאי אינה מחיצה כלל, שהרי גדיים מזדקרים תחתיה.

רבן שמעון בן גמליאל אומר, נחלקו בית שמאי ובית הלל לגבי מיקומה של אותה מחיצה:

בית שמאי אומרים: מלמעלה, די אם יעשה ב-טז מחיצה עשרה טפחים מלמעלה, דהיינו, משפת הבור ולמטה לתוכו, ואפילו היה

אסיק, וראה קהילות יעקב שם.

חברו, משום שהבור בתחתיתו אינו גדור במחיצות, ונמצא תוך הבור כשתי חצירות הפרוצות זו לזו ולא עירבו ביניהם, שאסור להכניס לבית מאותן חצירות, כשם שאסור להוציא מחצר המשותפת לכמה דיירים ולהכניס לביתו של אחד מהם.

297. נתבאר על פי רש"י בסוגייתנו. אמנם ברש"י ערובין פה ב נראה, שאסור למלאות מן הבור אף בלא הטעם שדולה ממים שבחצר

הבור עמוק הרבה, מחיצה כשרה היא.

ובית הלל אומרים: מלמטה. כלומר, יעשה מחיצה עשרה טפחים בתחתית הבור, סמוך למים ממש. (298)

אמר רבי יהודה [נחלק על כל התנאים לעיל]: אין צריך כלל לעשות מחיצה בתוך הבור כדי להתיר את טלטול המים מן הבור בשבת. והטעם, שהרי **לא תהא מחיצה זו** שאמרו חכמים לעשות תוך הבור, **גדולה מן הכותל שביניהן**, החולק בין שתי החצרות.

כלומר, די במחיצה העוברת בין החצרות שמהלכת מעל פי הבור, כדי להתיר את טלטול המים. וסבר רבי יהודה, שמחיצה תלויה מחיצה גמורה היא ומתרת את הטלטול בתוכה, ואפילו לא היתה עשויה על גבי המים.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: רבי יהודה, המיקל במחיצה תלויה, **בשיטת רבי יוסי** שבמשנתנו **אמרה, דאמר לענין מחיצות הסוכה: מחיצה תלויה מתרת.**

ודוחה הגמרא לדברי רבה בר בר חנא: **ולא היא!**

אלא, **לא רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי, ולא רבי יוסי סבר לה כרבי יהודה.**

כלומר, מדברי רבי יהודה המיקל במחיצה תלויה לגבי איסור טלטול בין שתי חצרות בשבת, לא מוכח שיש להקל במחיצה תלויה לענין מחיצות סוכה. ומאידך, מרבי יהודה

המיקל במחיצה תלויה לענין מחיצות סוכה, אין להוכיח שיש להקל בזה באסור טלטול בשבת, וכמו שיתבאר.

לא רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי: כי עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם, להקל במחיצה תלויה, **אלא בעירוכי חצירות דרבנן**, שהרי מדאורייתא אסור רק להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, אבל מרשות היחיד לרשות היחיד אחרת, אינו אסור אלא מדרבנן, ולפיכך הקילו במחיצה תלויה. **אבל הכא**, במשנתנו, לגבי מצוות ישיבת סוכה **דאורייתא, לא הקל רבי יהודה**, ואפשר שלפיו צריך מחיצה שלימה דוקא.

ולא רבי יוסי סבר לה כרבי יהודה: כי עד כאן לא קאמר רבי יוסי הכא להקל במחיצה תלויה, **אלא בסוכה, דמצוות עשה בלבד היא** ואין בה עונש מיתה, ולכן הקילו גם בהלכותיה. **אבל לענין שבת, דעל איסור מלאכות האסורות מדאורייתא עונש סקילה**, החמירו חכמים, ואף במלאכות דרבנן **לא הקילו במחיצה תלויה**, שמא יבואו להקל גם במלאכות דאורייתא.

ואם תאמר, לדבריך, שגם רבי יוסי מודה שאין מחיצה תלויה מתרת את הטלטול מרשות לרשות בשבת, אם כן, אותו **מעשה שנעשה בציפורי**, שהתירו לטלטל בשבת על ידי מחיצה תלויה, **על פי מי נעשה?** הרי רבי יוסי היה ראש הישיבה בעיר ציפורי, וודאי היו הכל נשמעים לדעתו.

תשובתך, **לא על פי רבי יוסי נעשה אותו מעשה, אלא על פי בנו רבי ישמעאל ברבי**

298. והתוספות גרסו להיפך: "בית שמאי אומרים מלמטה ובית הלל אומרים מלמעלה".

הכנסת [דרכם היה להניח את ספר התורה באחד הבתים למשמרת מפני הנכרים].

והיו בית הכנסת ואותו הבית פתוחים לאותה חצר שהיתה משותפת לבתים רבים, ולא עשו קודם השבת ערובי חצירות. או שהיו בית הכנסת וחצר אותו הבית שספר התורה בתוכו פתוחים למבוי שהיו פתוחים לו הרבה חצירות, ולא עשו שיתופי מבואות, וכיון שכך אסורים היו להוציא את ספר התורה מאותו הבית לבית הכנסת דרך החצר או המבוי.

מה עשו? למחר בשבת פירפו פדינין על גבי העמודים שהיו שם משני צידי הדרך, מהבית לבית הכנסת, עד שנעשתה הדרך שביניהם כמין מבוי קטן שלא היו פתוחים לו אלא אותו הבית ובית הכנסת. ושאר החצירות והבתים היו חוץ למחיצה, ואין הם אסורים את הטלטול מן הבית לחצר. והביאו ספר תורה דרך אותם סדינים, וקראו בו. שהרי מותר לטלטל מבית הכנסת לחצר אחרת, הואיל ואין בית הכנסת משמש לדירורים, וכמבואר לעיל.

ומקשה הגמרא: וכי פירפו סדינים, פלקא דעתך?! כיצד יתכן הדבר, מהיכן הביאום את אותם סדינים בשבת, הרי היו אסורים להוציא מן הבתים לחצר, הואיל ולא עירבו ערובי חצרות?! (299)

יופי, והיה זה לאחר פטירתו של רבי יוסי.

א. כשם שאסור להוציא בשבת מרשות היחיד אחת לחברתה, כך אסרו חכמים להוציא מבית אחד מדרי החצר לחצר המשותפת לכל הדיירים. שהואיל וחצר זו משותפת לכולם, הרי זה כמוציא מביתו המיוחד לו לחצר חברו.

ב. אין איסור טלטול אלא מבית המשמש לדירה, או אפילו חצר העשויה לפני הבתים ומשתמש בה תשמיש של דיורים. אבל בית הכנסת המשמש את הרבים אינו חשוב דירה לענין זה, ומותר לטלטל מבית הכנסת או מן החצר שלפניו לביתו של אחר.

ג. כשם שאסרו חכמים לטלטל מחצר משותפת לאחד הבתים שבתוכו, כן אסרו חכמים לטלטל מן המבוי [סמטא העשויה לפני חצירות הבתים], המשותף לשתי חצירות, אל תוך הבתים שבחצירות, אלא אם כן עשו "שיתופי מבואות". ואף בזה חלוק דין בית כנסת משאר בתים, ומותר לטלטל מן המבוי לבית הכנסת הפתוח לתוכו.

ומאי מעשה שעשו בציפורי?

דכי אתא רב דימי אמר: פעם אחת שכחו ולא הביאו ספר תורה מערב שבת לבית

חשובה אוהל, ומותר לעשותה בשבת. ועל כן פירש את קושית הגמרא: כיצד הוציאו את הסדינים למבוי, הרי לא השתתפו שיתופי מבואות?!

והקשו התוספות לפירוש רש"י, מה קושית הגמרא, הרי אפשר שהביאום דרך מלבוש?!

והביאו שכן היא הגרסא בפרק כיצד משתתפין.

299. בגמרא ערובין גרסינן באופן אחר: "פרסו לכתחילה מי שרי?!" והא הכל מודים שאין עושין אוהל עראי בשבת". וכתב רש"י כאן שאין גרסא זו נכונה, כיון שמחיצה בלא גג אינה

ומבארת הגמרא: אכן ודאי לא הביאו סדינים אלו בשבת, אלא מצאו סדינין פרוסים על גבי העמודים, והביאו ספר תורה וקראו בו. וסדינים אלו לא היו מגיעים לארץ ממש, אלא תלויים היו בריחוק שלושה טפחים מן הארץ, והרי היא מחיצה תלויה, ואף על פי כן התירו לטלטל בתוכה.

אמר רב חסדא אמר אבימי: מחצלת שהיא ארוכה כאורך הדופן, ורחבה ארבעה טפחים ומשהו בלבד, כשמעמיד אורכה לאורך הדופן ורוחבה לגובה הסוכה, הרי היא מתרת בסוכה הגבוהה עשרה טפחים מצומצמים מישום דופן. וטעם הדבר יתפרש להלן.

ומפרשת הגמרא: היכי עבדי, כיצד יעמידנה ותהיה כשרה?

תלי ליה, תולה את המחצלת שרוחבה ארבעה טפחים באמצע גובה הסוכה, כך

שתהיה פחות משלושה טפחים למטה לארץ, ופחות משלושה טפחים למעלה לסכך, ועל כן, אף ששיעור מחיצה הוא עשרה טפחים, הרי היא כשרה משום מחיצה, היות וכל פחות משלושה בלבד דמי.⁽³⁰⁰⁾ כלומר, רואין כל אותו אויר פחות משלושה כאילו הוא סתום, והרי הוא כחלק מן הדופן. ואף כאן, נעשה מצד אחד לבוד למעלה, ומצדה השני לבוד למטה, וכך נעשית המחצלת כמחיצה גבוהה עשרה טפחים.⁽³⁰¹⁾

ומקשה הגמרא: פשיטא, וכי הלכה זו של לבוד בא רב חסדא ללמדנו?!

ומתרתת הגמרא: מהו דתימא, הייתי סבור לומר, רק חד לבוד [או למעלה לסכך, או למטה לארץ] הוא דאמרינן. אבל תרי לבוד, למעלה ולמטה, לא אמרינן, לפיכך קא משמע לן רב חסדא, שאף פעמיים לבוד אמרינן.⁽³⁰²⁾

301. וכתב הריטב"א: מכאן יש להוכיח, ש"לבוד" אין פירושו שרואין כאילו יורדת המחיצה עצמה יורדת וסמוכה ממש לקרקע, שאם כן, אין כאן מחיצה עשרה, אלא שבעה ומשהו, אלא יסוד דין לבוד הוא שרואין כאילו אותו מקום סתום ומלא במחיצה, ועיין הרחבת הדברים בילקוט מפרשים.

302. לשון הגמרא משמע, שחייב לעשות מחצלת רחבה ארבעה ומשהו דוקא, אבל אם יעשה חבל רחב טפח ומשהו, ויעמידנו פחות משלושה סמוך לקרקע, ועוד חבל טפח ומשהו ויעמידנו פחות משלושה טפחים סמוך לחבל הראשון, לא מהני, על אף שעל ידי שלושת הלבדים נשלם כל שיעור המחיצה בסוכה

ועוד האריכו בראיות, שאף עשיית מחיצה בלא גג אסורה משום אוהל, ובלבד שתהיה זו מחיצה המתרת. כגון, עשיית דופן שלישית לסוכה, שנצרכת לקיום המצוה. אבל דופן רביעית שאינה אלא לנוי, נחשבת רק כתוספת לאוהל קיים ומותר לעשותה בשבת.

300. כתב הר"ן: וכגון שהיתה הסוכה גבוהה עשרה טפחים. אבל אם היתה גבוהה י"א טפחים, צריכה מחצלת חמישה ומשהו, ואם גבוהה י"ב טפחים צריכה מחצלת שישה ומשהו. אבל כל שגבוהה מ"ג טפחים ועד עשרים אמה, עושה מחצלת שבעה טפחים ומשהו, ומעמידה בפחות משלושה סמוך לקרקע, והרי היא מחיצה כשרה, אף שהסכך גבוה הרבה, משום דאמרינן גוד אסיק עד לסכך.

דמשלשלין דפנות מלמעלה למטה, וכרבי יוסי במשנתנו, והטעם, משום שמחיצה תלויה מתרת בסוכה.⁽³⁰⁴⁾

אמר רבי אמי: פס גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים ומשהו, מתיר בסוכה משום דופן.

והיינו, סוכה שהיתה לה דופן אחת שלימה, ובצידה האחד היתה דופן נוספת שיש בה רק טפח, ונמצא שחסר לה בצידה השני את הדופן הנוספת של שבעה טפחים, אפשר להכשירה על ידי פס ברוחב ארבעה טפחים, ומוקים ליה, ומעמידו ל"פס ארבעה", בפחות משלשה טפחים סמוך לדופן השלימה, מצידה השני. וכל פחות משלשה סמוך לדופן בלבד דמי. והרי לך מחיצה של

מיתיבי ממה ששינונו: מחצלת שהיא רחבה שבעה טפחים ומשהו, מתרת בסוכה משום דופן. ומעמידה פחות משלושה טפחים סמוך לארץ או לסכך, ועל ידי לבוד נחשבת המחיצה גבוהה עשרה טפחים. ומשמע, שלבוד אחד אמרינן, תרי לבוד לא אמרינן. שאם לא כן היה לברייתא לחדש יותר, שאפילו מחיצה ארבעה ומשהו מתרת בסוכה משום דופן?!⁽³⁰³⁾

ומתרת הגמרא: **כי תניא החיא ברייתא, בסוכה גדולה, הגבוהה הרבה, שאין אתה יכול לומר בה שני לבודים, והברייתא מדברת, באופן שהעמידה פחות משלושה טפחים סמוך לסכך, ותלויה הרבה מעל הקרקע.**

ומאי קא משמע לן הברייתא לפירוש זה?

אם אכן סברה הברייתא ששני לבודין אמרינן היה לה להשמיענו רבותא טפי, שאפילו מחיצה ארבעה ומשהו מתרת בסוכה?! ומזה שנקטה הברייתא מחצלת שבעה, משמע שלבוד אחד אמרינן, תרי לבוד לא אמרינן.

304. נתבאר על פי רש"י המובא לפנינו. אבל התוספות כתבו בשם רש"י, שמדובר בסוכה גבוהה הרבה שאין יכול לומר בה שני לבודין, ולכן על כרחך מדובר במחצלת שבעה ומשהו, ומעמידה בפחות משלושה סמוך לקרקע. ולפירוש זה לא גרסינן "וכרבי יוסי", שהרי אין כאן מחיצה תלויה, אלא מחיצה גמורה היא מדין לבוד. וכן פירש הריטב"א, שמעמידה פחות משלושה סמוך לארץ, ומדובר באופן שהסוכה גבוהה הרבה וצריך להכשירה על ידי גוד אסיק. וקא משמע לן, שמחיצה זו נחשבת כמחיצה עשרה על ידי לבוד, ואפשר לדונה כעולה עד לסכך מדין גוד אסיק.

גבוהה עשרה טפחים. ובביאור הדבר, עיין בדברי התוספות ד"ה מהו, וד"ה בפחות, שכל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה. ובמהרש"א ומהר"ם האריכו בזה, וראה ילקוט מפרשים.

303. הקשה מהר"ם: דברי הגמרא סותרים זה לזה, שהרי בתחילה הקשתה הגמרא דפשיטא הוא דאמרינן "לבוד" ומאי קא משמע לן רב חסדא, ועתה מקשה הגמרא על רב חסדא מברייתא, ולכאורה, אם ידעה הגמרא שבברייתא משמע שלא כדברי רב חסדא, מדוע הקשתה מה חידש בדבריו?!

ותירץ, דמתחילה לא סברה הגמרא לחלק בין לבוד אחד לשנים, ולפיכך היה סבור המקשן, שאמנם נקטה הברייתא מחצלת שבעה אבל הוא הדין מחצלת ארבעה, שהרי אין לחלק בין לבוד אחד לשנים. אבל אחר שהשמיענו רב חסדא שהיה מקום לחלק בין לבוד אחד לשנים,

וכפי שיתבאר.

שבעה טפחים הסמוכה לדופן השניה. (305)

המשנה מתחילה בביאור הפסול של דפנות המרוחקות מן הסכך:

מאי קא משמע לן?

הרחיק את הסיכוך מן הדפנות לצד אמצע הסוכה שלשה טפחים, הרי היא פסולה, לפי שאויר פוסל את הסוכה בשלושה טפחים. (307)

הא קא משמע לן: שיעור משך סוכה קטנה הוא שבעה טפחים.

וממשיכה המשנה ומבארת שלשה מקרים שבהן ההלכה של דופן עקומה מכשירה את הדפנות, שייחשבו כדפנות הסמוכות לסכך.

והטעם, היות ומקום מושבו של אדם הוא אמה, ובאמה יש שישה טפחים, וטפח נוסף לשולחנו. (306)

מתניתין: א-ז

א. **בית שנפחת** גגו באמצעו, רחוק מן הכתלים לכל צד, וסיכך על גביו של אותו מקום הפחת, ותקרת הבית שלא נפחתה מפסקת בין הסיכוך שבאמצע הגג לדפנות, הרי אם יש מרחק מן הכותל של הבית, שהוא דופן הסוכה, עד לסיכוך שבאמצע הבית ארבע אמות, הרי היא פסולה. אבל אם היה המרחק בין הסכך לדפנות הבית פחות מארבע אמות, הסוכה כשרה.

המשנה שלפנינו מבארת את ההלכה של "דופן עקומה" בשלשה אופנים שונים.

ובטעם הדבר נחלקו האמוראים בגמרא: יש הסובר, ששיעור סכך פסול לפסול את הסוכה בכל מקום הוא ארבע אמות, בין אם היה מונח הסכך הפסול באמצע הסוכה, ובין

הצד השהו שבכל שלשת המקרים, הוא, שהדפנות רחוקות מהסכך.

בכל מקום שהדפנות מרוחקות מהסכך, כגון שיש אויר במשך שלשה טפחים בין הדפנות לסכך, הסוכה פסולה.

אך במקום שנאמרה ההלכה של דופן עקומה, נחשבות הדפנות כסמוכות לסכך,

פוסל את הסוכה, על אף שאין דפנות הסוכה סמוכות לסכך, הוא משום דאמרין "לבד" וכאילו אין כאן אויר כלל [ועיין להלן יח א], רבי עקיבא איגר וערוך לנר. ועיין חידושי רבינו חיים הלוי הלכות סוכה פרק ה הלכה יט, הובאו דבריו בילקוט מפרשים.

305. כן פירשו התוספות ד"ה בפחות, על פי הגמרא לעיל ו ב.

אך הר"ן מעמיד שיש לה שתי דפנות זו כנגד, וביניהן שבעה טפחים כשיעור סוכה המצומצמת, ונותן את הפס ארבעה ביניהן. ועיין בדבריו מדוע לא מספיק פס ברוחב טפח בלבד.

וכתב הריטב"א: אף שאין אויר פחות משלושה טפחים פוסל את הסוכה, מכל מקום, אין ישנים תחתיו. ויש חולקים.

306. כן פירש הרא"ש סימן א.

307. ומה שאין אויר פחות משלושה טפחים